

6. Veiligheid en criminaliteit

Gevoelens van onveiligheid komen meer voor onder jongeren dan onder 25-plussers. Jongeren zijn ook vaker slachtoffer van criminaliteit. Jonge mannen zijn vaker slachtoffer dan jonge vrouwen, terwijl meer jonge vrouwen dan jonge mannen zeggen zich onveilig te voelen. Jongeren zijn ook vaak dader. Minderjarige verdachten komen bij kleine vergrijpen meestal terecht bij een Haltbureau, terwijl minderjarigen die een zwaar delict hebben gepleegd en 18–24-jarigen met justitie te maken krijgen. De meest opgelegde sanctie aan jongeren is een taakstraf, ofwel via het Haltbureau of na een schuldigverklaring bij de rechter.

6.1 Onveiligheid en slachtofferschap

De maatschappelijke bezorgdheid over criminaliteit en veiligheid is groot. Problemen rond criminaliteit, wet en orde worden vaker genoemd dan andere maatschappelijke problemen.

Onveiligheidsgevoelens

Ruim een kwart van de Nederlandse jongeren onder de 25 jaar zegt zich wel eens onveilig te voelen. Algemene onveiligheidsgevoelens komen daarmee meer voor onder jongeren dan onder personen van 25 jaar en ouder. Meer vrouwen dan mannen zeggen zich onveilig te voelen. Het hoogst scoren de 18–24-jarige vrouwen; van hen voelen bijna vier van de tien zich wel eens onveilig.

Het aandeel personen dat bang is om alleen thuis te zijn, is onder jongeren veel hoger dan onder 25-plussers. Ruim de helft van alle vrouwen jonger dan 25 jaar en 17 procent van de mannen is bang om 's avonds alleen thuis te zijn. Bij personen van 25 jaar en ouder is dit percentage veel lager.

Meer dan de helft van de Nederlandse bevolking maakt 's avonds na tien uur de deur niet open voor een vreemde. Dit geldt voor driekwart van alle vrouwen en voor de helft van de mannen onder de 25 jaar. Mannen vanaf 25 jaar zijn het meest geneigd de deur te openen; van hen heeft 62 procent geen angst om de deur na tien uur 's avonds open te doen.

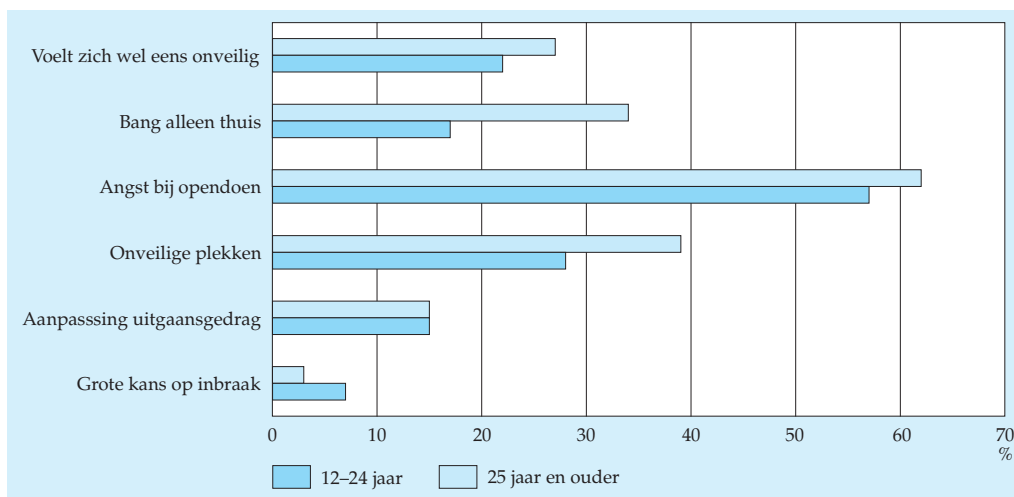
Naast aspecten van onveiligheid in huis geven ook veel jonge mensen aan hun omgeving onveilig te vinden. Vier van de tien jongeren onder de 25 jaar vinden dat er in hun wijk of buurt plekken zijn waar zij 's avonds liever niet alleen komen. Een kwart van de mannen en ruim de helft van de vrouwen

onder de 25 jaar zegt dat zich onveilige plekken in de buurt bevinden. Van de 25-plussers zegt 13 procent van de mannen en 43 procent van de vrouwen de omgeving niet veilig te vinden.

Zo'n 15 procent van de jongeren onder de 25 jaar zegt dat ze hun uitgaansgedrag hebben aangepast om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van een misdrijf. Voor het aanpassen van het uitgaansgedrag maakt leeftijd niet veel uit; ook onder 25-plussers ligt dit percentage op 15. Twee keer zoveel vrouwen als mannen passen hun uitgaansgedrag aan.

Zo'n 6 procent van de bevolking vindt dat er een grote kans is dat er bij hen wordt ingebroken. Anders dan bij de eerder genoemde onveiligheidsaspecten zijn het niet de jongeren onder de 25 jaar, maar vooral de leeftijdsgroep van 25 jaar en ouder die de kans op een inbraak groot acht.

6.1 Onveiligheidsgevoelens, 2001

Bron: CBS - POLS.

Slachtofferschap

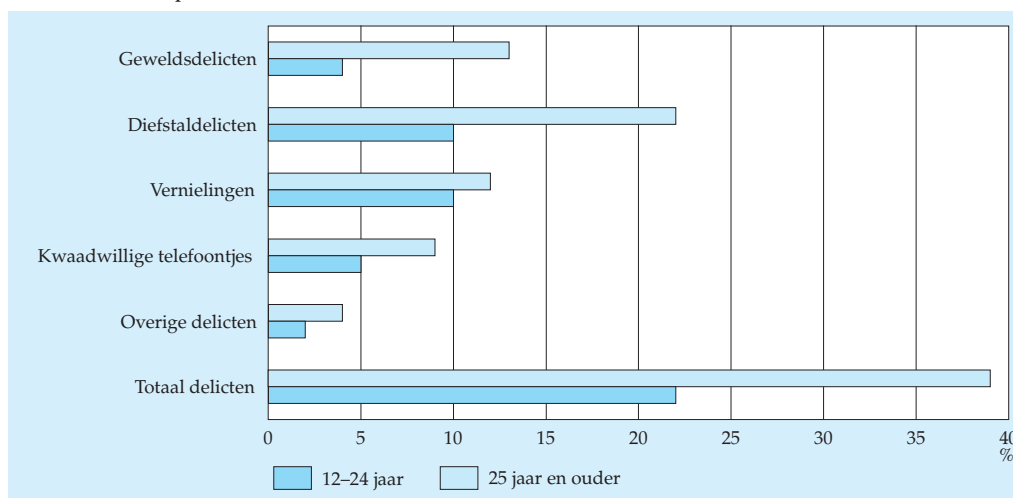
Jaarlijks worden ongeveer vier van de tien jongeren onder de 25 jaar slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit. Dit komt overeen met bijna 1 miljoen slachtoffers van 12-24 jaar. Slachtofferschap van diefstal komt het meest voor, gevolgd door vandalisme en geweld. Van de personen van 25 jaar en ouder worden ruim twee van de tien personen slachtoffer. Jonge mannen onder de 25 jaar lopen het grootste risico om slachtoffer te worden.

Het slachtofferschap van delicten treft mannen en jongeren onder de 25 jaar vaker dan vrouwen en ouderen vanaf 25 jaar. Dit komt waarschijnlijk omdat jongeren vaker uitgaan en daardoor grotere risico's lopen. Mogelijk speelt ook een rol dat vrouwen en ouderen zich onveiliger voelen dan mannen en jongeren, en daarom vaker hun uitgaansgedrag aanpassen om risico's te vermijden.

Bijna 16 procent van de mannen van 12–24 jaar was in 2001 slachtoffer van een geweldsdelict. Dit is aanzienlijk hoger dan onder de mannen van 25 jaar en ouder; van hen was 5 procent slachtoffer van geweld. Bij jonge vrouwen onder de 25 jaar was 11 procent slachtoffer van geweld, ten opzichte van 3 procent onder de vrouwen van 25 jaar en ouder.

Ruim twee van de tien jongeren zijn in 2001 slachtoffer geweest van een diefstal delict. Onder personen van 25 jaar en ouder is dit aandeel bijna de helft van dat onder de 12–24-jarigen. Ruim een van de tien Nederlanders werd in 2001 slachtoffer van vernielingen. Bij deze vorm van slachtofferschap zijn er nauwelijks verschillen tussen jongeren en ouderen en tussen mannen en vrouwen.

6.2 Slachtofferschap, 2001

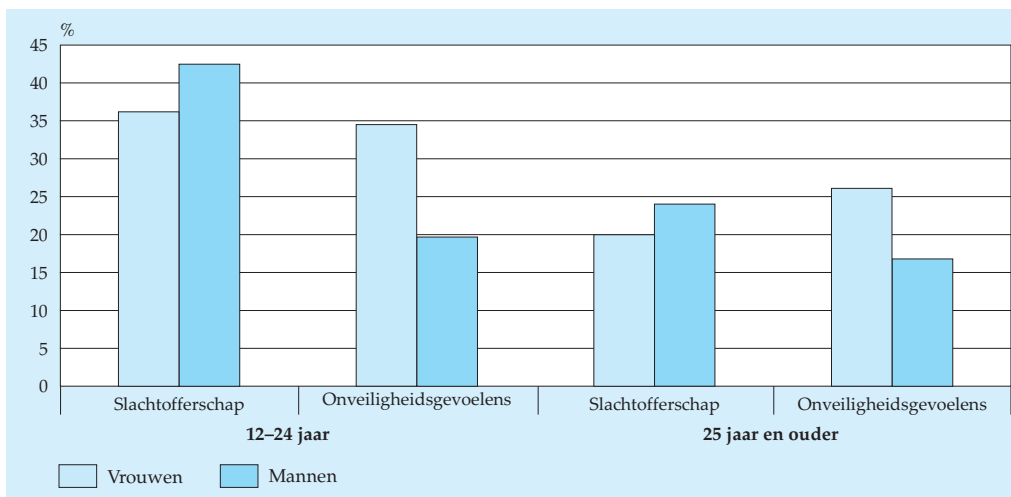

Bron: CBS - POLS.

Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap

Jonge mannen onder de 25 jaar zijn minder bang dan hun vrouwelijke leeftijdsgenoten. Zij lopen echter een grotere kans om slachtoffer te worden. Zo'n 20 procent van de jonge mannen onder de 25 jaar voelt zich wel eens onveilig. Ruim 42 procent is slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit. Ongeveer eenderde van de jonge vrouwen onder de 25 jaar zegt zich wel eens onveilig te voelen. Ruim eenderde is slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit.

6.3 Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap, 2001

Bron: CBS - POLS.

Slachtoffers onder de 25 jaar voelen zich onveiliger dan jongeren die geen slachtoffer zijn geweest. Zo hebben meer jonge slachtoffers als niet-slachtoffers angst bij het opendoen van de deur na tien uur 's avonds. In de leeftijd van 25 jaar en ouder scoren juist niet-slachtoffers hoger dan slachtoffers op deze vraag. Dit komt mede door het hoge aandeel ouderen (55 jaar en ouder) die de deur niet zouden opendoen.

Een vergelijking tussen slachtoffers en niet-slachtoffers bij personen onder 25 jaar naar de verschillende delictsgroepen laat zien dat slachtoffers zich onveiliger voelen. Meer jonge slachtoffers dan niet-slachtoffers van geweldsdelicten passen hun uitgaanspatroon aan. Meer jonge slachtoffers dan niet-slachtoffers van vandalisme zeggen onveilige plekken in de buurt te kennen en meer jonge slachtoffers dan niet-slachtoffers van diefstal delicten achten de kans op een inbraak groot.

6.2 Verdachten en daders

Jongeren zijn niet alleen relatief vaak slachtoffer van criminaliteit, zij zijn ook vaak dader. In 2001 hoorde de politie 277 duizend verdachten van een misdrijf, hiervan was bijna 17 procent in de leeftijd van 12-17 jaar. Het aantal minderjarige gehoorde verdachten is – behalve een incidentele piek in 1996 – met zo'n 47 duizend al jaren stabiel.

Jeugdcriminaliteit is nog steeds vooral een zaak van jongens. Het aandeel meisjes is de laatste jaren echter gestegen. In 1985 was 13 procent van de gehoorde minderjarige verdachten een meisje, dit aandeel is toegenomen tot 16 procent in 2001.

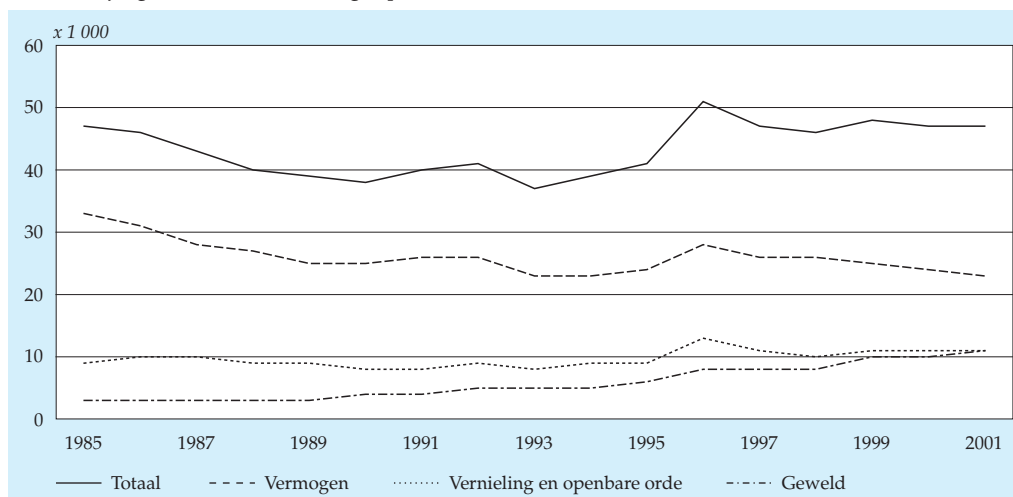
Verdachten naar delictgroep

Bijna de helft van alle minderjarige verdachten in 2001 is gehoord voor vermogensmisdrijven (onder andere diefstal). Van deze 23 duizend verdachten was een vijfde meisje. Het aandeel van de vermogensdelicten is de afgelopen jaren afgenomen. In 1985 werden nog 33 duizend minderjarige verdachten gehoord in verband met vermogensdelicten. Deze daling is vooral toe te schrijven aan een afname van 30 procent van het aantal gehoorde jongens. Het aantal gehoorde meisjes daalde met 8 procent.

In 2001 bedroeg het aantal gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven 11 duizend; een kwart van alle minderjarige verdachten. Zo'n 15 procent van deze gehoorde verdachten was een meisje. Het aantal geweldsmisdrijven is sinds 1985 bij de meisjes verachtvoudigd en bij de jongens verdrievoudigd.

Bijna een kwart (11 duizend) van de minderjarige verdachten is in 2001 gehoord voor vernieling en andere misdrijven tegen de openbare orde. Jongens plegen veel vaker vernielingen dan meisjes. Slechts 7 procent van de verdachten was een meisje. Sinds 1985 is het aantal gehoorde minderjarige verdachten van vernieling en andere misdrijven tegen de openbare orde gestegen met 16 procent.

6.4 Minderjarige verdachten naar delictgroep

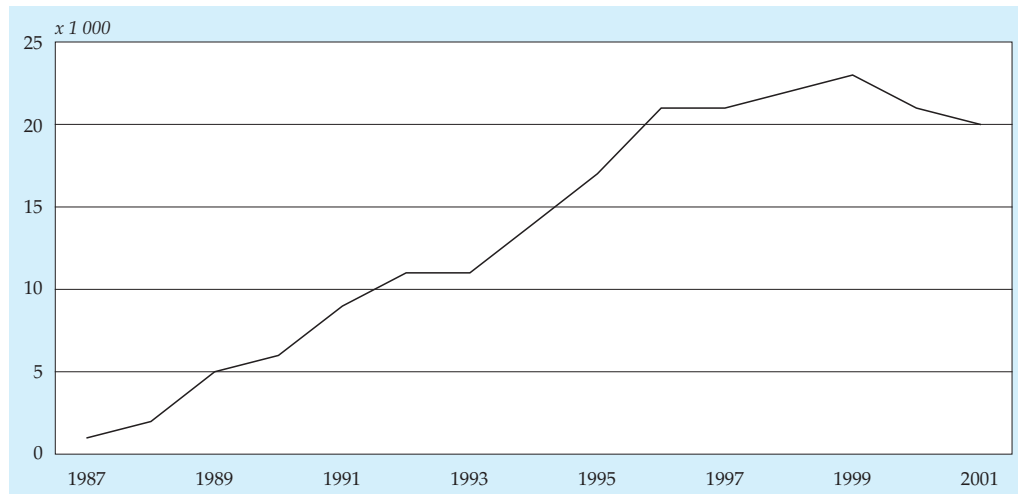
Bron: CBS - Politiestatistiek.

Haltbureaus

Jongeren van 12–17 jaar die door de politie worden opgepakt, worden meestal verwezen naar een Haltbureau. ‘Halt’ staat voor ‘Het alternatief’; jongeren worden op alternatieve wijze gestraft. Dit gebeurt alleen bij een eerste overtreding en bij kleine criminaliteit zoals winkeldiefstal, heling, vernieling en graffiti. Als de jongere de afspraken met het Haltbureau nakomt, blijft opname in de justitiële documentatie achterwege.

In 1987, het introductiejaar van de Haltbureaus, werden 1,2 duizend jongeren verwezen. Sindsdien is het aantal verwijzingen sterk gestegen. In 2001 werden 20 duizend jongeren naar een Haltbureau verwezen. Twee van de tien waren meisjes.

6.5 Verwijzingen naar een Haltbureau

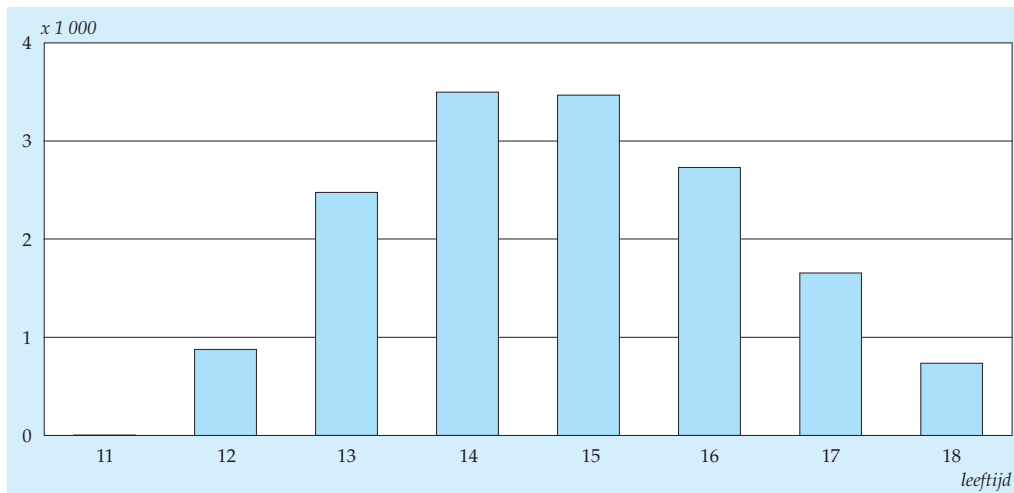

Bron: Halt Nederland.

Een Haltafdoening is geslaagd, wanneer een jongere de afspraken met het Haltbureau naar behoren is nagekomen. Het grootste deel van de Haltafdoeningen slaagt. Slechts 5 procent van de gestarte afdoeningen wordt voortijdig afgebroken. Sommige jongeren worden voor een tweede keer naar een Haltbureau verwezen: Haltrecidivisten. In 2001 was het aandeel Haltjongeren dat recidiveert 8 procent.

In principe komen alleen jonge daders tussen 12–17 jaar in aanmerking voor de alternatieve straffen via de Haltbureaus. Soms worden echter ook 11- en 18-jarigen verwezen. Bijvoorbeeld wanneer bij een groepsdelict een 18-jarige is betrokken en de overige leden van de groep wel tussen de 12–17 jaar zijn. Uit het oogpunt van rechtsgelijkheid kan een Haltverwijzing dan wenselijk zijn. De meeste geslaagde Haltafdoeningen betreffen 14- en 15-jarige daders.

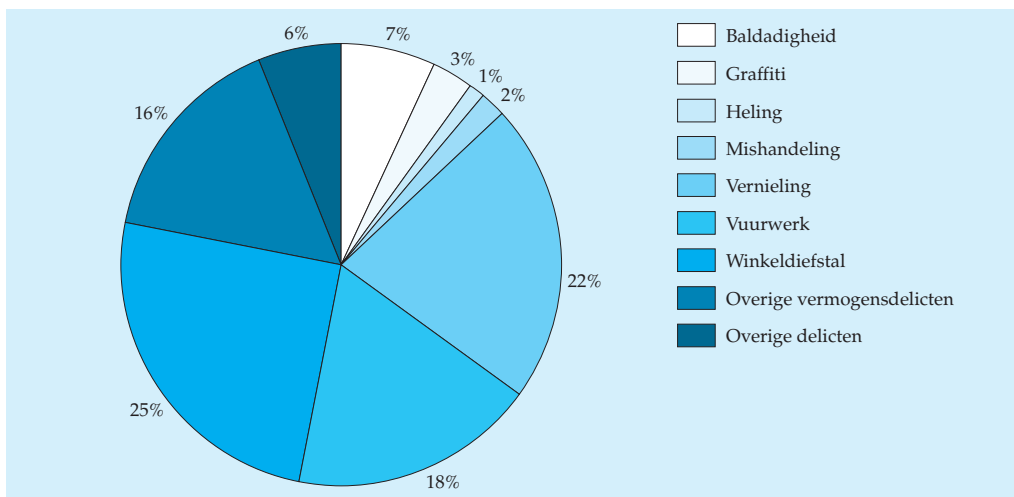
6.6 Geslaagde Haltafdoeningen, 2001

Bron: Halt Nederland.

Ruim vier van de tien geslaagde Haltafdoeningen zijn opgelegd voor het plegen van vermogensdelicten, zoals winkeldiefstal en heling. In bijna een kwart van de gevallen gaat het om vernieling en bij 18 procent om het voortijdig afsteken van vuurwerk.

6.7 Geslaagde Haltafdoeningen naar delict, 2001

Bron: Halt Nederland.

Stopverwijzingen

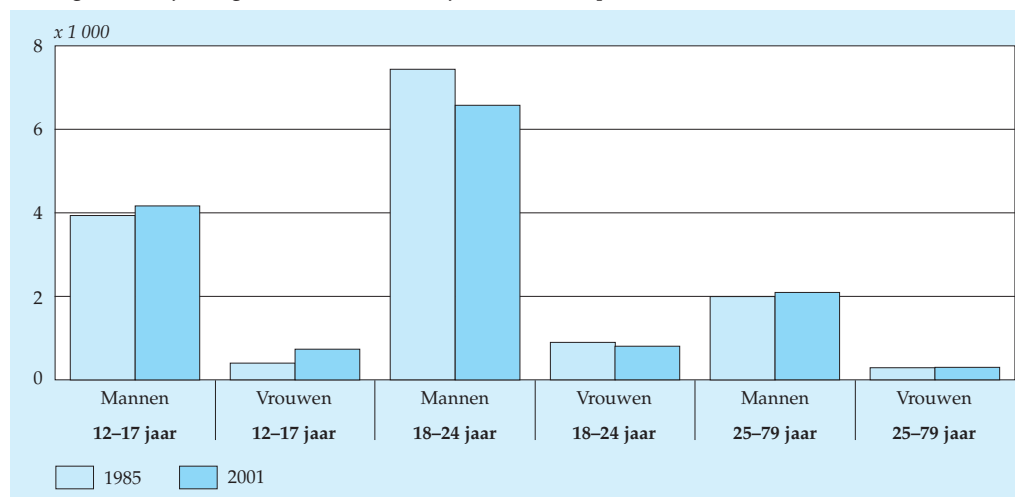
In 1999 is gestart met het zogeheten 'Stopexperiment'. Kinderen die jonger zijn dan 12 jaar en een klein delict hebben gepleegd, worden verwezen naar een Haltbureau. In 2001 vonden bijna 1,6 duizend Stopverwijzingen plaats. Het aandeel verwijzingen van kinderen jonger dan 12 jaar op het totaal aantal Haltverwijzingen is 8 procent. Het slagingspercentage van de Stopafdoeningen is laag. Slechts 9 procent van de gestarte afdoeningen is geslaagd.

6.3 Vervolging, berechting en bestrafing

Ingeschreven strafzaken

Jongeren die verdacht worden van ernstiger misdrijven en recidiverende daders worden vervolgd en voorgeleid aan de Officier van Justitie. In 2001 bedroeg het totaal aantal voor misdrijven ingeschreven rechtbankstrafzaken ruim 220 duizend. Hierbij gaat het 13 procent van de gevallen om minderjarige personen en in 23 procent van de gevallen om 18–24-jarigen. Sinds 1985 is het aandeel jongeren tussen de 12–17 jaar op het totaal aantal strafzaken toegenomen. Het aandeel jongeren in de leeftijd 18–24 jaar is daarentegen afgenomen.

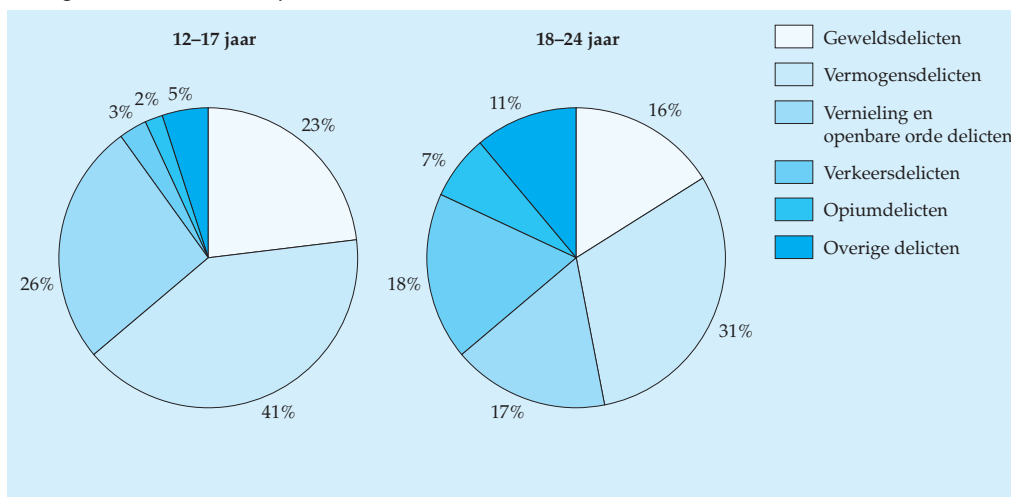
6.8 Wegens misdrijven ingeschreven verdachten bij de rechtbanken per 100 duizend inwoners

Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

Bij jongeren tot 25 jaar hebben de meeste strafzaken betrekking op vermogensdelicten. Strafzaken betreffende vernieling en misdrijven tegen de openbare orde komen bij 12–17-jarigen op de tweede plaats. Bij de 18–24-jarigen zijn dit strafzaken over verkeersdelicten.

6.9 Ingeschreven verdachten bij de rechtbank naar delict

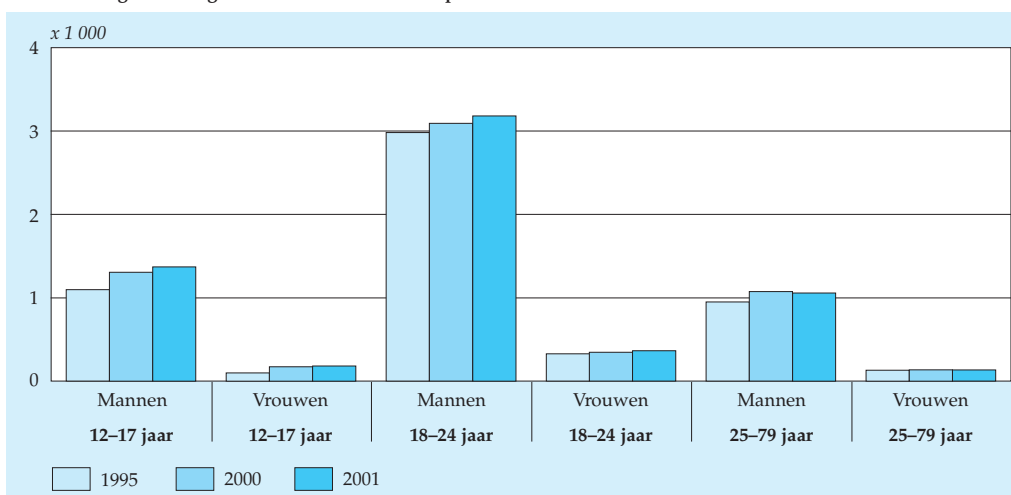

Bron: CBS – Rechtbankstrafzaken.

Schuldigverklaringen

In 2001 werden er 850 schuldigverklaringen afgelegd per 100 duizend inwoners. Het aantal minderjarigen dat door de rechter wordt schuldig bevonden, is ongeveer gelijk aan dat onder de gehele bevolking. Hier speelt mee dat een deel van de minderjarige overtreders een alternatieve straf krijgt via een Halt-bureau en niet met justitie in aanraking komt. Het aantal schuldigverklaringen van 12-17-jarigen is de afgelopen jaren wel sterk gestegen.

6.10 Schuldigverklaringen in rechtbankstrafzaken per 100 duizend inwoners

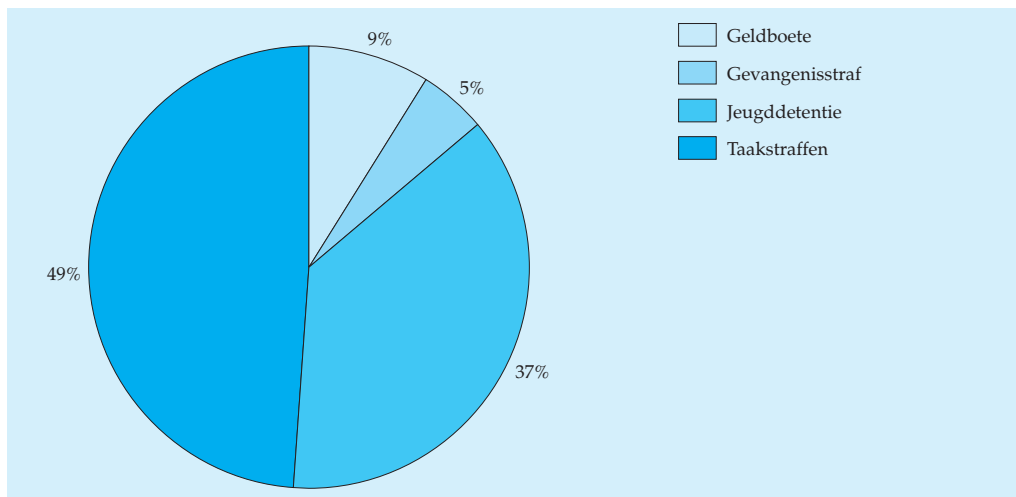
Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

Het aantal minderjarige meisjes dat in de rechtbank een schuldigverklaring aflegt, is met 80 procent het sterkst gestegen. Het aantal schuldigverklaringen onder de 18–24-jarigen is met 3,2 duizend per 100 duizend leeftijdgenoten ruim twee keer zo hoog als onder de gehele bevolking.

Straffen en maatregelen

De taakstraffen vormen bij minderjarigen al een aantal jaren de meest opgelegde sanctie. Ze vallen uiteen in leerstraffen (bijvoorbeeld het trainen van sociale vaardigheden) en werkstraffen (bijvoorbeeld in een spoelkeuken werken). Taakstraffen kunnen aan minderjarigen worden opgelegd door de Officier van Justitie en door de rechter. De rechter legde in 2001 ruim 11 duizend hoofdstraffen op aan minderjarigen, bijna de helft hiervan was een taakstraf. Vier van de tien veroordeelde minderjarigen kregen een vrijheidsstraf opgelegd.

6.11 Opgelegde straffen aan jongeren van 12–17 jaar, 2001

Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

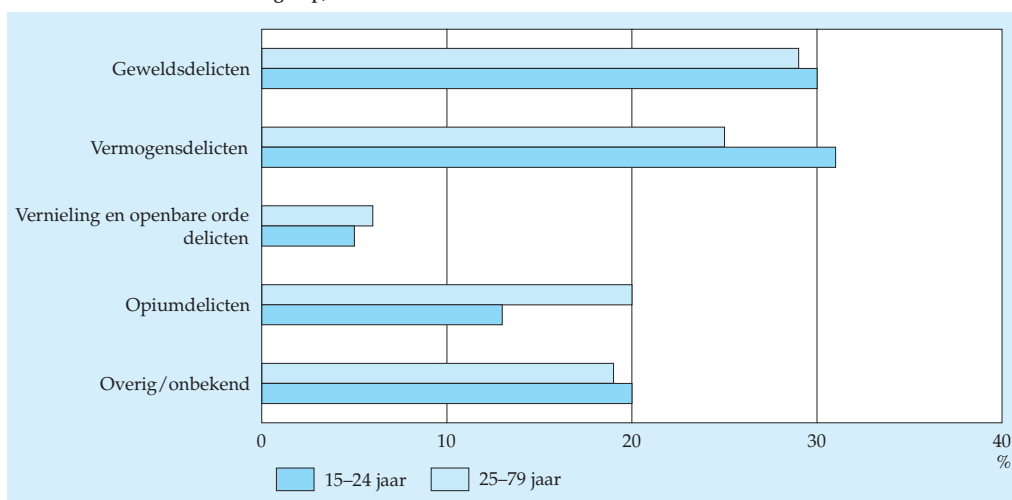
De vrijheidsstraffen van minderjarigen worden voor een groot deel uitgevoerd in de justitiële jeugdinrichtingen en voor een kleiner deel in overige penitentiaire inrichtingen. In bijzondere omstandigheden wordt het volwassenenstrafrecht toegepast op 16- en 17-jarigen en worden zij in gewone gevangenissen gedetineerd.

In Nederland zijn momenteel 24 jeugdinrichtingen met plaats voor 1,9 duizend minderjarige wetsovertreders. Afhankelijk van de uitspraak van de rechter wordt een minderjarige in een opvanginrichting of in een behandelinrichting opgenomen. Een opvanginrichting is een gesloten inrichting bedoeld voor het uitzitten van de jeugddetentie. In totaal zijn er 11 opvanginrichtingen, waarin ongeveer 45 procent van de gedetineerde jongeren verblijft. Daarnaast zijn er 13

(open) behandelinrichtingen waar jongeren worden geplaatst die de strafrechtelijke maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (PIJ) of de kinderschermingsmaatregel 'ondertoezichtstelling' (OTS) kregen opgelegd. Deze jongeren hebben veelal een ontwikkelingsachterstand of een ziekelijke afwijking.

In 2001 zaten ruim 12 duizend personen in de penitentiaire inrichtingen voor volwassenen. Ruim 20 procent van deze gedetineerden is jonger dan 25 jaar. Drie van de tien 15–24-jarige gedetineerden zitten voor vermogensdelicten en nog eens drie van de tien zitten voor geweldsmisdrijven. Gedetineerden vanaf 25 jaar zitten verhoudingsgewijs meer voor opiumdelicten.

6.12 Gedetineerden naar delictgroep, 2001

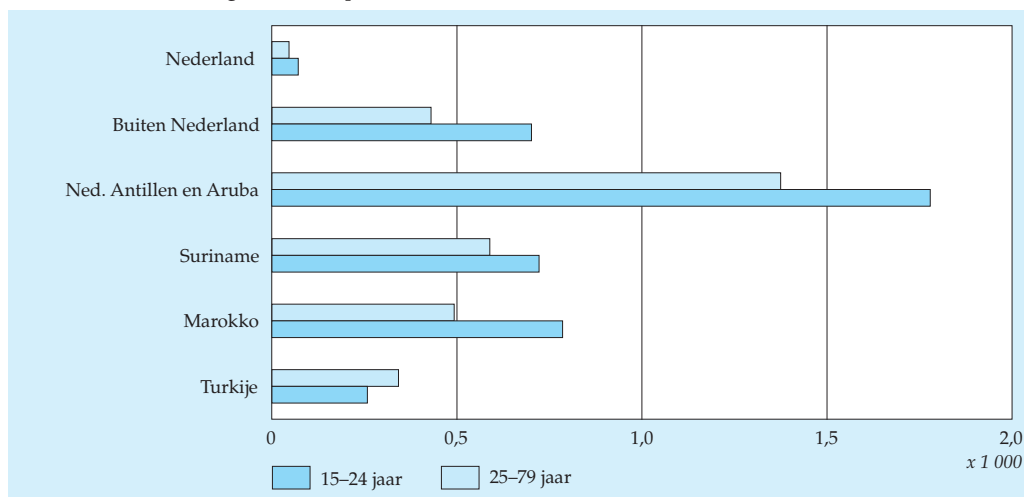
Bron: CBS - Gevangenisstatistiek.

Gedetineerden die in het buitenland zijn geboren

Er zijn grote verschillen naar het geboorteland van de gedetineerden. Het aantal gedetineerden dat in het buitenland is geboren, bedroeg in 2001 iets meer dan 6,8 duizend. Dat zijn 470 gedetineerden per 100 duizend inwoners van dezelfde bevolkingsgroep. Het aantal gedetineerden dat in Nederland is geboren, was 5,6 duizend, wat overeenkomt met 51 gedetineerden per 100 duizend autochtone inwoners.

In de leeftijdscategorie 15–24 jaar zitten 72 in Nederland geboren jongeren per 100 duizend inwoners in de gevangenis. Bij de in het buitenland geboren 15–24-jarigen zijn dat 702 jongeren per 100 duizend inwoners. Bij personen geboren op de Nederlandse Antillen en Aruba liggen deze aantallen nog hoger: bijna 1 700 per 100 duizend. Op afstand volgen de jongeren met Marokko, Suriname en Turkije als geboorteland.

6.13 Gedetineerden naar geboorteland per 100 duizend inwoners, 2001

Bron: CBS - Gevangenisstatistiek.

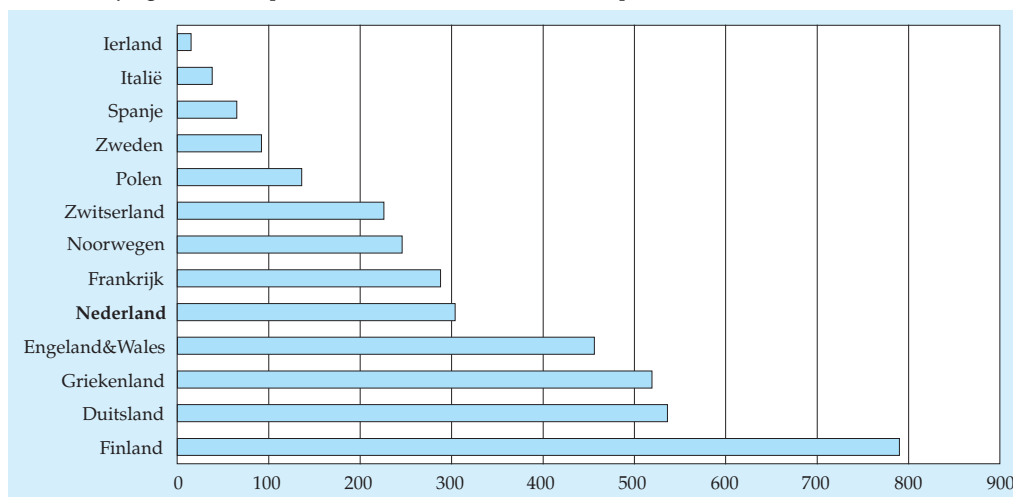
6.4 Jongeren en criminaliteit in Europees perspectief

In diverse Europese landen bestaan verschillen in de strafwet en in de strafrechtspleging. Zo verschilt bijvoorbeeld de ondergrens van strafrechtelijke vervolgbaarheid per land. In Nederland is deze grens 12 jaar. Hoger ligt de grens in Duitsland (14 jaar) en België (16 jaar). In Engeland en Schotland ligt de ondergrens veel lager met respectievelijk 10 en 8 jaar. De omschrijvingen van delicten verschillen ook per land.

In het algemeen is in de verschillende Europese landen sinds midden jaren tachtig de geweldscriminaliteit onder jeugdigen snel toegenomen. Sinds de jaren negentig zijn in Europa ook meer jonge verdachten geregistreerd voor diefstal en vernieling.

In Finland is het aantal verdachten van jeugdcriminaliteit het grootst. Met 790 minderjarige verdachten per 100 duizend inwoners in 1999 laat Finland de andere Europese landen ver achter zich. Op afstand volgen Duitsland en Griekenland met respectievelijk 536 en 519 minderjarige verdachten per 100 duizend inwoners.

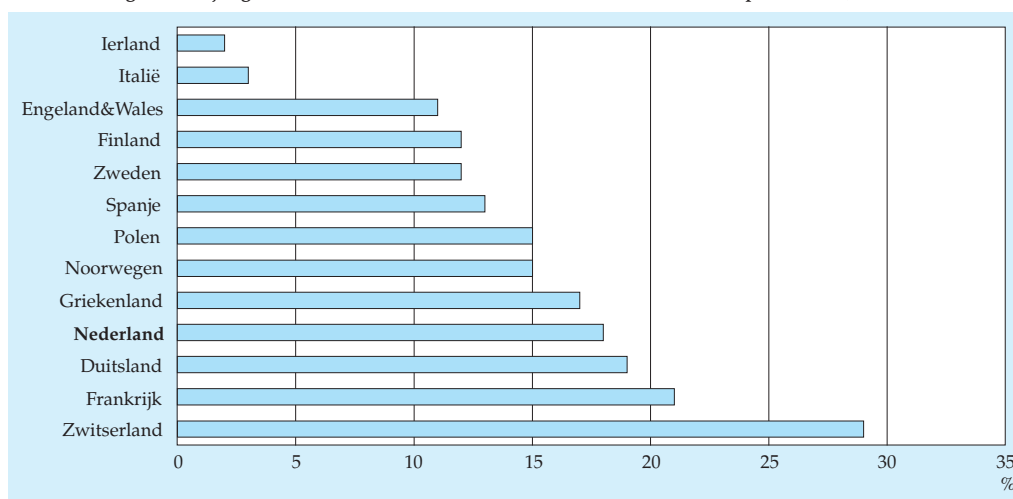
6.14 Minderjarige verdachten per 100 duizend inwoners in enkele Europese landen, 1999

Bron: European Source Book.

Het aandeel minderjarige verdachten ten opzichte van het totaal aantal verdachten verschilt ook per land. In Zwitserland is in 1999 bijna 30 procent van het totaal aantal verdachten minderjarig. In Italië en Ierland is dit aandeel klein met respectievelijk 3 en 2 procent. In Nederland is 18 procent van het totaal aantal verdachten minderjarig.

6.15 Percentage minderjarige verdachten t.o.v. totaal aantal verdachten in enkele Europese landen, 1999

Bron: European Source Book.